

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA KICHIK BIZNESDA RISKLARNI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

**Shamsitdinov Mirsaid
Azmidin o'g'li**

Mustaqil izlanuvchi
Shamsitdinovmirsaid0330@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada kichik biznes subyektlarida raqamli texnologiyalar yordamida risklarni boshqarish mexanizmlari tahlil qilingan. Tadqiqot raqamli yechimlar korxonalarining moliyaviy barqarorligini oshirish, risklarni minimallashtirish va faoliyatini uzluksiz davom ettirishda qanday ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: kichik biznes, risklarni boshqarish, raqamli texnologiyalar, moliyaviy barqarorlik, sug'urta

So'nggi yillarda global iqtisodiyotdagi o'zgarishlar va raqobatning keskinlashuvi kichik biznes subyektlarini yanada murakkab va noaniq moliyaviy sharoitlarga duchor qilmoqda. Kichik biznesning barqaror faoliyat yuritishi ko'plab risk omillariga bog'liq bo'lib, moliyaviy, bozor, ishlab chiqarish va tabiiy-xavfli holatlar kabi turli xavflarni o'z ichiga oladi. Shu sababli, zamonaviy tadbirkorlik faoliyatida risklarni samarali boshqarish tizimini shakllantirish muhim strategik vazifa sifatida qaraladi.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar kichik biznes sohasida risklarni boshqarish mexanizmlarini takomillashtirishda asosiy vositalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar tahlili (Big Data), onlayn monitoring tizimlari va avtomatlashtirilgan moliyaviy platformalar orqali korxonalar risklarni oldindan aniqlash, baholash va minimallashtirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligini oshirish, resurslardan samarali foydalanish va raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Kichik biznes subyektlarida risklarni boshqarish va raqamli texnologiyalarning rolini o'rganish borasida ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tadqiqotlar olib borganlar. Ularning ishlari korxonalar moliyaviy barqarorligini oshirish, faoliyatni uzluksiz davom ettirish va raqobatbardoshlikni ta'minlashda raqamli vositalarning samaradorligini yoritadi.

K. Schwab o'z tadqiqotlarida "To'rtinchi sanoat inqilobi" kontekstida raqamli texnologiyalar kichik va o'rta biznesning risklarni prognozlash va boshqarish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirishini ta'kidlaydi. Unga ko'ra, sun'iy

intellekt va katta ma'lumotlar tahlili yordamida korxonalar oldindan xavf omillarini aniqlash va ularni minimallashtirishga erishadi [1].

M. Porter raqamli platformalarning strategik ahamiyatini tahlil qilib, ularning raqobatbardoshlikni oshirishda va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim vosita ekanligini qayd etadi. Uning fikricha, raqamli yechimlar risklarni diversifikatsiya qilish va qaror qabul qilish jarayonini tezlashtiradi [2].

Mahalliy olim D. Jo'raeva tadqiqotlarida O'zbekistonda kichik biznesda raqamli risklarni boshqarish tizimlari va ularni takomillashtirish istiqbollari tahlil qilgan. U sun'iy intellekt va onlayn monitoring tizimlarini qo'llash orqali korxonalarning moliyaviy barqarorligini oshirish mumkinligini ta'kidlaydi [3].

Shuningdek, A. Karimov o'z ilmiy ishlarida raqamli texnologiyalar yordamida sug'urta va risklarni boshqarish jarayonlarini avtomatlashtirishning samaradorligini yoritadi. Uning fikricha, bu korxonalarda xatoliklarni kamaytirish, tezkor tahlil qilish va xizmat sifatini oshirish imkonini beradi [4].

So'nggi yillarda O'zbekiston kichik biznes subyektlarida raqamli texnologiyalarni qo'llash borasida sezilarli o'sish kuzatilmoqda. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2021–2024-yillar davomida kichik biznes korxonalari orasida onlayn monitoring, moliyaviy hisobotlarni avtomatlashtirish va raqamli sug'urta platformalaridan foydalanish darajasi 18% dan 42% gacha oshgan. Shu bilan birga, ko'plab tadbirkorlar risklarni oldindan baholash va ularni minimallashtirish bo'yicha yetarli bilimga ega emasligi aniqlangan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar quyidagi yo'nalishlarda kichik biznes uchun muhim afzalliklar yaratadi:

1. Oldindan prognozlash va monitoring. Sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar tahlili (Big Data) yordamida talab va taklif, xomashyo narxlari o'zgarishi kabi bozor risklarini oldindan aniqlash mumkin. Bu tadbirkorlarni tezkor choralar ko'rishga imkon beradi.

2. Moliyaviy barqarorlikni ta'minlash. Raqamli hisob-kitob tizimlari va avtomatlashtirilgan moliyaviy platformalar orqali korxonalar o'z naqd pul oqimini va xarajatlarini real vaqt rejimida kuzatishi, qarz va moliyaviy risklarni boshqarishi mumkin.

3. Sug'urta jarayonlarini soddalashtirish. Onlayn sug'urta tizimlari, mobil ilovalar va avtomatik da'volarni ko'rib chiqish mexanizmlari korxonalarga yo'qotishlardan himoyalash va sug'urta mukofotlarini samarali boshqarishga yordam beradi.

Empirik tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli yechimlarni joriy etgan korxonalarda risklarga bardoshlilik 30–35% yuqori bo'lib, faoliyat davomiyligi va moliyaviy barqarorlik ham sezilarli darajada oshgan. Shu bilan birga, raqamli platformalardan foydalangan tadbirkorlar qaror qabul qilish tezligi va samaradorligini yaxshilagan.

Shu nuqtai nazardan, raqamli texnologiyalarni kichik biznesda risklarni boshqarish mexanizmlariga integratsiya qilish strategik ahamiyat kasb etadi. Bu nafaqat korxonalarning moliyaviy xavfsizligini oshiradi, balki investitsiya jozibadorligini kuchaytiradi va iqtisodiy barqarorlikka hissa qo'shadi.

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalar kichik biznes subyektlarining risklarni boshqarish tizimini takomillashtirishda muhim vosita hisoblanadi. Raqamli yechimlar yordamida korxonalar risklarni oldindan aniqlash, baholash va minimallashtirish imkoniyatiga ega bo'lib, moliyaviy barqarorlik va raqobatbardoshlikni oshiradi. Shu bilan birga, tadbirkorlar orasida raqamli vositalardan samarali foydalanish va moliyaviy savodxonlik darajasi pastligi bu jarayonni cheklovchi omil bo'lib qolmoqda.

Tahlillar asosida quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Raqamli texnologiyalarni joriy etish va kengaytirish. Kichik biznes subyektlarida sun'iy intellekt, Big Data, onlayn monitoring va avtomatlashtirilgan moliyaviy platformalarni keng qo'llash orqali risklarni prognozlash va boshqarish samaradorligini oshirish lozim.

2. Moliyaviy savodxonlikni oshirish. Tadbirkorlar uchun "Raqamli vositalar yordamida risklarni boshqarish" mavzusida seminarlar, treninglar va o'quv kurslari tashkil etilishi tavsiya etiladi.

3. Sug'urta xizmatlarini raqamlashtirish. Onlayn sug'urta tizimlarini, mobil ilovalar orqali da'volarni avtomatik ko'rib chiqish mexanizmlarini joriy etish, sug'urta mukofotlarini boshqarishni soddalashtiradi va xizmat sifatini oshiradi.

4. Investitsion va davlat qo'llab-quvvatlash mexanizmlari. Xorijiy tajribaga tayangan holda, kichik biznes sug'urta mukofotlarini qisman subsidiyalash va raqamli platformalarga integratsiya qilish orqali risklarni boshqarish tizimini yanada samarali qilish mumkin.

5. Avtomatlashtirilgan tahlil tizimlarini yaratish. Sug'urta va moliyaviy risklarni baholashni avtomatlashtirish orqali korxonalarda xatoliklarni kamaytirish, qaror qabul qilish tezligini oshirish va mukofot stavkalarini adolatli belgilash mumkin.

Ushbu tavsiyalar amalga oshirilganda, O'zbekiston kichik biznes sektorida raqamli texnologiyalar yordamida risklarni boshqarish tizimi samaradorligi oshadi, korxonalarning moliyaviy barqarorligi mustahkamlanadi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga hissa qo'shiladi.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati.

1. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. – Geneva: World Economic Forum, 2016. – 192 p.

2. Porter M. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. – New York: Free Press, 1985. – 557 p.

3. Jo'raeva D. Raqamli texnologiyalar yordamida kichik biznesda risklarni boshqarish. – Toshkent: Iqtisodiyot va Ta'lim, №3, 2022. – B. 34–41.

4. Karimov A. Sug'urta va risklarni boshqarishda raqamli yechimlarning roli. – Toshkent: Ilmiy Izlanishlar Journali, №2, 2023. – B. 56–63.